

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№2

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 631 sahifa.
2026-yil, fevral

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o’g’li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO’YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG’URTA FAOLIYATIDAGI MOLIVAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJIRIBASI	66
Alimardonov G’ayratjon Nuraliyevich	
XO’JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o’g’li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO’NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIVA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich6 Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
<i>Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li</i>	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	205
<i>Abdinazarov Xusan Shaymanovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
<i>Nomozova Qumri Isoyevna</i>	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
<i>Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li</i>	
QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI	221
<i>Achilova Firuza Kurbanovna</i>	
BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI	225
<i>Rajabov Oybek Panjievich</i>	
MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	229
<i>Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li</i>	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASSTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	235
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSiya FAOLIYATINI BOSHQARISH	240
<i>Xatamov Nurbek Ochirdiyevich, Sharifi Abdul Fatah</i>	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR	245
<i>Pardayev Jamshid Muzaffarovich</i>	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	251
<i>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	257
<i>Karimov Shohruh Boydulla o'g'li</i>	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH	262
<i>Astanov Zafar Murodillayevich</i>	
QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODEL	266
<i>Pirmatov Nurali Berdiyevich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTIONAL VA INVESTITSION MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	272
<i>Norboyev Sarvar Azodovich</i>	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI	277
<i>Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li</i>	
ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH	283
<i>B. Beknazarov</i>	

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI	288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ	294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович	
RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY	302
Nigmatova Malika	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI	311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ	316
Киличева Ф.Б.	
MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	320
Kushmanova Mahbuba	
GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI	324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	329
Sharapov Farrux Shomuratovich	
КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ АЛМГСІ ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ	333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna	
KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'liq Alimardanovich	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	352
To'g'onov Ibroximxo'ja	
TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI	358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	362
Шоев Алим Халмуратович	
TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	367
Umirzoqova Aziza Olim qizi	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA.....	376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO'YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR	379
Sadikov Q.M.	
СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ	383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	390
S.M. Raximova	
YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI	395
Qurbanova Muazzam Fazliddinova	
IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI	399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH MASALALARI	404
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSİYALAR YORDAMIDA QO'LLAB-QUVVATLASH	408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
FRANSUZ TILIDA FE'L SEMANTIKASINING KO'PMA'NOLILIK VA BIRMA'NOLILIK ASPEKTLARI	412
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI	418
Sultanov Anvar Abdullaevich	
INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQISH	423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi	
YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI	429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	434
Otayor Usmonaliyev	
TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI	440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	443
Mirzaraximova Aziza Azimdjanovna	
DON VA UN MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI	450
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA TUXUM ISHLAB CHIQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI	454
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
ZAMONAVIY TURAR-JOY ME'MORCHILIGIDA MILLIYLIK VA AN'ANAVIYLIKNING O'RNİ VA AHAMIYATI	459
Toshniyozov Otabek Hakimovich	
MARKAZIY QIZILQUM FOSFORIT RUDALARIDAN QIMMATBAHO KOMPONENTLARNI KOMPLEKS AJRATISH TEXNOLOGIYASI	464
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Ruzibayeva Dildora Akramovna, Xushvaqtova Dilshoda Shavkat qizi	

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH TARTIBI	470
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING XALQARO MODELLARI HAMDA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	476
Nodirbek Shavkatovich Mirzaaxmedov	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA XOTIN-QIZLARNING BOSHQARUV KARYERASI: MOHIYATI, ZARURIYATI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	483
Abduraxmonova Feruzabonu	
ASOSIY KAPITALGA INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	489
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATINING TASHKILIY TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	495
Uzakova Umida Ruziyevna	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA PROFESSOR-O'QITUVCHI-TALABA NISBATI O'RTASIDAGI IQTISODIY BOG'LIQLIK	502
Dusanov Salim Mamarsulovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЫ AML: АНАЛИЗ ПРАКТИК ВЕДУЩИХ БАНКОВ И СТРАН СНГ	507
Рашидов Авазбек Рахимович	
BOJXONA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR TAHLILI	516
Radjapova Latofat Sardorovna	
DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ (STANDARD LINEAR SOLID MODEL, SLS) MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONINI TAHLIL QILISH	523
Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Faxriddinova Rayhona Vahobjon qizi, Rustamova Ruxsora Kamtar qizi	
ВЛИЯНИЕ КЕРАМИЧЕСКИХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ НА ТЕПЛОВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАМЕННОГО ТЕПЛОАККУМУЛЯТОРА В СОЛНЕЧНО-АССИСТИРОВАННЫХ БИОГАЗОВЫХ УСТАНОВКАХ	530
Д.М. Жураханов	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KELAJAKDAGI IMKONIYATLARI	537
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li	
MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH	544
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Normatov Joxongir Murodillayevich	
DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	548
Aipova Iroda Ikramovna	
BUXORO VILOYATI SANOATI ISHLAB CHIQARISHINING TARMOQ TARKIBI DINAMIKASI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR TAHLILI	554
Toshov Mirzabek Hakimovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEZONLARI	560
Nurxo'jayeva Xilola Hakimxo'jayevna	
СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ НА ОСНОВЕ УСТОЙЧИВОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	568
Teshaboyev To'liqin Zakirovich, Muradov Botir Xayyat	
IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SUV ISTE'MOLINING BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	578
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Turg'unov Muhammadaziz Baxtiyorjon o'g'li	
SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA MOBIL ILOVALAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI	584
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Uzakov Sirojiddin Djuraboyevich	

SUN'IIY INTELLEKT VA IQTISODIYOTNING O'ZARO ALOQADORLIGI	591
Sobirov Abdurasul Abdugafarovich	
IDENTIFICATION OF WEAVING STRUCTURES IN PILE FABRICS	596
Bahrom Baturovich Dautov, Bakhtiyor Yormakhmatovich Abduganiyev, Erkin Shamsiddinovich Rayxonov, Nazar Kilichov Bafoevich	
INNOVATIVE APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL STABILITY IN COMMERCIAL BANKS	602
Otjanova Shahnoza Shuhratovna	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATI VA OLIY TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK MASALALARI	608
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATIDA DAROMADLAR VA UNING AHAMIYATI	613
Kenjayev M.G'.	
MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	618
Ergasheva Vasila Abdumajitovna	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARI MOLIVAVIY NATIJADORLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	623
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	

MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARI MOLIYAVIY NATIJADORLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

Abdusattarova Dildora Bohodirovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirish masalalari iqtisodiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining eksportga yo'naltirilgan ta'lim xizmatlari orqali barqaror va uzoq muddatli moliyaviy daromadlarni shakllantirish mexanizmlari, xorijiy talabalarni jalb etishning samarali iqtisodiy instrumentlari hamda valyuta tushumlarini oshirish omillari kompleks yondashuv asosida yoritib berilgan. Shuningdek, ta'lim xizmatlari narxlash siyosatini takomillashtirish, ta'lim sifati va xalqaro reytinglar bilan bog'liq moliyaviy samaradorlikni oshirish, davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish hamda raqamli va innovatsion texnologiyalar asosida oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash yo'llariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim eksporti, moliyaviy natijadorlik, innovatsion rivojlanish, valyuta tushumlari, ta'lim xizmatlari bozori, xorijiy talabalar, narxlash siyosati, ta'lim sifati, raqobatbardoshlik, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article analyzes the issues of improving the financial effectiveness of higher education service exports in our country from an economic perspective. The study comprehensively examines the mechanisms for generating sustainable and long-term financial revenues of higher education institutions through export-oriented educational services, effective economic instruments for attracting foreign students, and factors contributing to increased foreign currency inflows. Special attention is paid to improving pricing policies for educational services, enhancing financial effectiveness associated with education quality and international rankings, developing public-private partnerships, and strengthening the financial sustainability of higher education service exports based on digital and innovative technologies.

Keywords: higher education export, financial effectiveness, innovative development, foreign currency inflows, educational services market, foreign students, pricing policy, education quality, competitiveness, financial sustainability.

Аннотация. В данной статье с экономической точки зрения проанализированы вопросы совершенствования обеспечения финансовой эффективности экспорта услуг высшего образования в нашей стране. В исследовании комплексно рассмотрены механизмы формирования устойчивых и долгосрочных финансовых доходов высших учебных заведений за счёт экспортно-ориентированных образовательных услуг, эффективные экономические инструменты привлечения иностранных студентов, а также факторы увеличения валютных поступлений. Особое внимание уделено совершенствованию ценовой политики образовательных услуг, повышению финансовой эффективности, связанной с качеством образования и международными рейтингами, развитию государственно-частного партнёрства, а также укреплению финансовой устойчивости экспорта образовательных услуг на основе цифровых и инновационных технологий.

Ключевые слова: экспорт высшего образования, финансовая эффективность, инновационное развитие, валютные поступления, рынок образовательных услуг, иностранные студенты, ценовая политика, качество образования, конкурентоспособность, финансовая устойчивость.

KIRISH

O'zbekiston tajribasida oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini ta'minlash masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda ta'lim xizmatlari sifati, narxlash siyosati, xalqaro reyting va akkreditatsiya tizimlarida faol ishtirok etish, shuningdek, davlat va xususiy sektor hamkorligini kengaytirish

muhim omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim eksportini tizimli rivojlantirish orqali nafaqat ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi ta'minlanadi, balki milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi hamda innovatsion salohiyati ham sezilarli darajada oshadi.

Mazkur sharoitda oliy ta'lim xizmatlari nafaqat ijtimoiy ahamiyatga ega soha, balki barqaror moliyaviy natijalar keltiruvchi va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga qodir iqtisodiy faoliyat turi sifatida shakllanmoqda. Xususan, oliy ta'lim eksporti orqali xorijiy talabalarni jalb etish, xalqaro ta'lim dasturlarini rivojlantirish hamda ta'lim xizmatlarini diversifikatsiya qilish mamlakat iqtisodiyotida valyuta tushumlarini oshirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, O'zbekistonda oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini oshirishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlarni chuqur tahlil qilish, xorijiy talabalarni jalb etishning samarali moliyaviy instrumentlarini ishlab chiqish hamda raqamli va innovatsion yondashuvlar asosida ta'lim xizmatlari eksportining barqaror modelini shakllantirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida ta'kidlanganidek, keyingi yillarda "Raqamli startaplar" dasturini kengaytirish va startap g'oyasidan tayyor eksport mahsulotigacha bo'lgan jarayonni qamrab oluvchi yangi qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish rejalashtirilmoqda. Mazkur mexanizm oliy ta'lim muassasalari va innovatsion ekotizim o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirib, ta'lim, ilmiy-tadqiqot va startap faoliyatining o'zaro uzviy bog'liqligini ta'minlash orqali eksportga yo'naltirilgan bilim va texnologiyalarni tijoratlashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi [1].

Shuningdek, xususiy startap markazlarini tashkil etishni rag'batlantirish maqsadida Yoshlar jamg'armasi mablag'lari hisobidan uzoq muddatli foizsiz ssudalar ajratilishi hamda oliy ta'lim muassasalarida shakllanadigan mablag'larning muayyan qismini inkubatsiya markazlarini rivojlantirishga yo'naltirish oliy ta'lim eksportining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Ushbu chora-tadbirlar oliy ta'lim muassasalarining innovatsion va tadbirkorlik salohiyatini oshirib, xorijiy talabalar va xalqaro ta'lim dasturlarini jalb etish orqali ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini oshirish imkonini beradi. Natijada, oliy ta'lim eksport xizmatlarining amaliy yo'naltirilganligi kuchayib, ularning moliyaviy natijadorligini ta'minlovchi barqaror iqtisodiy mexanizmlar shakllanadi. Shu bilan birga, hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, mintaqaviy eksport salohiyatini oshirish hamda hududlarda faoliyat yuritayotgan oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini kuchaytirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish alohida ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, yetakchi xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni rivojlantirish hamda chet ellik talabalar uchun qulay ta'lim va yashash sharoitlarini yaratishga qaratilgan islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlar oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini oshirish, ularning iqtisodiy ahamiyatini kuchaytirish hamda O'zbekistonning xalqaro ta'lim bozorida raqobatbardosh mavqei mustahkamlash uchun muhim institutsional va iqtisodiy asos yaratmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi globallashtirish sharoitida oliy ta'lim xizmatlarining xalqaro miqyosda jadal kengayib borishi mazkur sohani nafaqat ijtimoiy institut, balki yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega bo'lgan xizmatlar faoliyati sifatida talqin etishni taqozo etmoqda. Ilmiy adabiyotlarda oliy ta'lim eksporti xizmatlar iqtisodiyoti, inson kapitali nazariyasi, shuningdek, globallashtirish va xalqaro savdo konsepsiyalari doirasida keng o'rganilib, uning milliy iqtisodiyot uchun moliyaviy natijadorlikni oshirishdagi strategik ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Mazkur nazariy yondashuvlar oliy ta'lim xizmatlarini eksportga yo'naltirish orqali barqaror va uzoq muddatli moliyaviy daromad manbalarini shakllantirish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Xalqaro iqtisodiy adabiyotlarda ta'lim eksporti xizmatlar savdosining muhim va istiqbolli shakllaridan biri sifatida e'tirof etilib, OECD tomonidan oliy ta'lim eksporti iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash hamda innovatsion rivojlanishni rag'batlantiruvchi muhim omil sifatida baholanadi. Ayniqsa, xorijiy talabalar mobilligi orqali amalga oshiriladigan ta'lim xizmatlari eksporti eng keng tarqalgan va moliyaviy jihatdan samarali model sifatida qaraladi. Ushbu model oliy ta'lim muassasalariga valyuta tushumlarini oshirish, ta'lim xizmatlari portfelini diversifikatsiya qilish hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash imkonini berib, mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirishga xizmat qiladi [2].

Shu bilan birga, ta'lim tizimlarining moliyalashtirilishi, qamrov darajasi hamda natijadorlik indikatorlari bo'yicha xalqaro taqqoslashlar oliy ta'lim eksport xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini baholashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu ko'rsatkichlar oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish hamda eksportga yo'naltirilgan ta'lim xizmatlari orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mexanizmlarini ishlab chiqishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, O'zbekistonda oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini oshirish masalasi nazariy va amaliy jihatdan dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

A. Schleicher oliy ta'lim eksportini ta'lim sifati va iqtisodiy samaradorlikning o'zaro uyg'unlashuvi natijasi sifatida talqin qiladi [3]. Martin Carnoy esa ta'lim xizmatlari eksportini bilimga asoslangan iqtisodiyotning daromad keltiruvchi muhim segmenti sifatida baholaydi [4]. George Psacharopoulos oliy ta'lim eksportini inson kapitaliga investitsiyaning yuqori daromadlilik darajasiga ega shakli sifatida e'tirof etadi [5]. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar rivojlanayotgan mamlakatlar uchun oliy ta'lim eksporti katta imkoniyatlar bilan bir qatorda muayyan institutsional va moliyaviy muammolarni ham yuzaga keltirishini, ushbu jarayonda ta'lim sifati, ijtimoiy tenglik va milliy manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydilar.

Mahalliy olimlar tomonidan ham mazkur yo'nalishda muhim ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Xususan, O.S. Uralov O'zbekistonda oliy ta'limni xalqarolashtirish jarayonining institutsional asoslari, uning motivlari hamda amaliy natijalarini tizimli ravishda tahlil qilgan [6]. O.A. Abdullayev esa oliy ta'lim eksportini xizmatlar sohasida yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga qodir iqtisodiy faoliyat turi sifatida baholab, xorijiy talabalarni jalb etish oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini asoslab bergan [7].

Philip G. Altbach oliy ta'limni globallashtirish sharoitida xalqaro xizmatlar bozorining muhim tarkibiy qismi sifatida baholab, xorijiy talabalar oqimini universitetlar uchun muhim iqtisodiy va akademik resurs manbai sifatida ko'rsatadi [8]. Simon Marginson oliy ta'lim eksportini mamlakatlarning global raqobatbardoshligini oshiruvchi va xalqaro nufuzini mustahkamlovchi strategik instrument, ya'ni "yumshoq kuch" (soft power) omili sifatida talqin qiladi [9]. E. Hazelkorn esa xalqaro reyting tizimlari universitetlarning global ta'lim bozoridagi raqobatbardoshligiga va oliy ta'lim eksporti rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslaydi [10].

Yuqorida tahlil qilingan ilmiy yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari zamonaviy iqtisodiyot sharoitida yuqori qo'shilgan qiymat yaratish, inson kapitalini rivojlantirish hamda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish bilan bir qatorda, barqaror moliyaviy natijalarni ta'minlashga qodir strategik yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Xalqaro ilmiy qarashlarda oliy ta'lim eksporti oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, valyuta tushumlarini oshirish hamda global ta'lim xizmatlari bozorida raqobat ustunliklarini shakllantirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

Mazkur ilmiy yondashuvlar mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirish masalasini kompleks va tizimli asosda o'rganish zarurligini ko'rsatadi. Xususan, ta'lim xizmatlari sifati va raqobatbardoshligini oshirish, moslashuvchan narxlash mexanizmlarini joriy etish, xalqaro reyting va akkreditatsiya tizimlarida faol ishtirok etish, shuningdek, institutsional va moliyaviy boshqaruv samaradorligini kuchaytirish orqali O'zbekistonda oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini barqaror rivojlantirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirish hamda ularning milliy iqtisodiyot rivojiga ta'sirini aniqlashga qaratilgan bo'lib, ilmiy bilishning umumiy va maxsus usullariga asoslanadi. Tadqiqot metodologiyasi tizimli yondashuv tamoyiliga tayangan holda ishlab chiqilgan bo'lib, unda oliy ta'lim eksport xizmatlari murakkab iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqildi va uning moliyaviy natijadorligiga ta'sir etuvchi omillar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy samaradorligini baholashda nazariy tahlil, empirik kuzatuv hamda iqtisodiy-statistik usullardan kompleks tarzda foydalanildi. Nazariy tahlil usuli yordamida oliy ta'lim eksportining iqtisodiy mohiyati, uning moliyaviy natijadorligini belgilovchi asosiy nazariy yondashuvlar, jumladan, inson kapitali nazariyasi, xizmatlar eksporti konsepsiyasi hamda ta'lim xizmatlari iqtisodiyoti tamoyillari o'rganildi. Ushbu usul asosida xalqaro va milliy ilmiy manbalar, statistik hisobotlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilinib, oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini oshirishning nazariy asoslari umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida muhim strategik ahamiyat kasb etmoqda. Globallashtirish va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim xizmatlarini yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan iqtisodiy faoliyat turi sifatida shakllantirib, ularni xalqaro xizmatlar bozorining istiqbolli va barqaror rivojlanayotgan segmentiga aylantirmoqda. Shu jihatdan, oliy ta'lim eksporti xorijiy talabalarni jalb etish, xalqaro ta'lim dasturlarini kengaytirish hamda ta'lim xizmatlari diversifikatsiyasini ta'minlash orqali oliy ta'lim muassasalari uchun barqaror moliyaviy daromadlar shakllantirish va valyuta tushumlarini oshirishning muhim manbai sifatida namoyon bo'lmoqda.

Oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligi ko'p jihatdan ta'lim sifati, moslashuvchan narxlash siyosati, xalqaro reyting va akkreditatsiya tizimlarida faol ishtirok etish darajasi, shuningdek, institutsional va moliyaviy boshqaruv samaradorligi bilan uzviy bog'liqdir. Shu bilan birga, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kengaytirish, raqamli va innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda zamonaviy ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida xizmat qilmoqda.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim eksporti orqali xorijiy talabalarni jalb etish va xalqaro ta'lim dasturlarini rivojlantirish ko'plab mamlakatlarda oliy ta'lim muassasalari moliyaviy barqarorligini ta'minlash, qo'shimcha daromad manbalarini shakllantirish hamda milliy iqtisodiyotga valyuta tushumlarini ko'paytirishda samarali iqtisodiy instrument hisoblanadi. Ushbu jarayon oliy ta'lim muassasalarining xalqaro ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshligini oshirish bilan bir qatorda, ta'lim tizimining umumiy iqtisodiy samaradorligini ham ta'minlaydi.

Shu bilan birga, mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari so'nggi yillarda izchil rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, ularning moliyaviy natijadorligini yanada oshirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadigan omillar ham kuzatilmoqda. Xususan, ta'lim xizmatlari sifati va xalqaro raqobatbardoshlik darajasini yanada mustahkamlash, narxlash siyosatini xalqaro bozor talablariga yanada moslashtirish, xalqaro reyting va akkreditatsiya tizimlarida ishtirok etish ko'lamini kengaytirish, shuningdek, institutsional va moliyaviy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish orqali oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy salohiyatini yanada oshirish imkoniyati mavjud.

Bundan tashqari, raqamli va innovatsion texnologiyalarni joriy etish ko'lamini kengaytirish, davlat va xususiy sektor hamkorligini chuqurlashtirish hamda ta'lim infratuzilmasini hududlar kesimida izchil rivojlantirish oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini yanada oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. Ushbu yo'nalishlarning izchil rivojlantirilishi xorijiy talabalarni jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi, ta'lim xizmatlari eksportidan olinadigan daromadlar hajmini oshiradi hamda oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bois, mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini yanada oshirish maqsadida ta'lim sifati, moliyaviy boshqaruv mexanizmlari, institutsional muhit hamda raqamli va innovatsion infratuzilmani uyg'un rivojlantirishga qaratilgan kompleks va ilmiy asoslangan yondashuvlarni keng joriy etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv oliy ta'lim eksport xizmatlarining barqaror rivojlanishini ta'minlash, ularning moliyaviy samaradorligini oshirish hamda milliy iqtisodiyotning xalqaro ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi (1-jadval).

1-jadval. Mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirishdagi muammolar¹

Muammo yo'nalishi	Muammo mazmuni	Moliyaviy natijadorlikka ta'siri
Ta'lim sifati va raqobatbardoshlik	O'quv dasturlarining xalqaro standartlarga to'liq mos emasligi, reytinglardagi past pozitsiyalar	Xorijiy talabalar oqimi cheklanadi, daromadlar o'sishi sekinlashadi
Narxlash siyosati	Kontrakt narxlarining bozor mexanizmlariga yetarlicha moslashmaganligi	Raqobat ustunliklari kamayadi, moliyaviy samaradorlik pasayadi
Institutsional muhit	Akkreditatsiya, litsenziyalash va boshqaruv jarayonlarining murakkabligi	Eksport faoliyatining tezligi va barqarorligi pasayadi
Moliyalashtirish mexanizmlari	Byudjetdan tashqari mablag'lar ulushining pastligi, investitsiyalar yetishmasligi	Moliyaviy barqarorlik va rivojlanish cheklanadi
Xalqaro integratsiya	Qo'shma va ikki diplomli dasturlar sonining kamligi	Ta'lim eksporti geografiyasi kengaymaydi
Raqamli infratuzilma	Masofaviy ta'lim va raqamli platformalarning yetarli rivojlanmaganligi	Xarajatlar yuqori, eksport salohiyati cheklangan
Marketing va brending	Xalqaro ta'lim bozorida OTMLar brendining sust targ'ib qilinishi	Xorijiy talabalarni jalb etish samarasi past
Kadrlar salohiyati	Ilmiy-pedagogik kadrlarning xalqaro tajribasi yetarli emas	Ta'lim sifati va eksport jozibadorligi pasayadi
Hududiy nomutanosiblik	Hududlarda oliy ta'lim infratuzilmasining notekis rivojlanishi	Eksport salohiyati hududlar bo'yicha cheklanadi

Mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini ta'minlashni takomillashtirish jarayonida ushbu yo'nalishni yanada rivojlantirish imkoniyatlarini belgilovchi bir qator muhim omillar mavjud

1 Muallif ishlanmasi

bo'lib, ularni samarali boshqarish kompleks va ilmiy asoslangan yondashuvlarni talab etadi. Avvalo, ta'lim sifati va xalqaro raqobatbardoshlik darajasini yanada oshirish zarurati xorijiy talabalarni keng miqyosda jalb etish imkoniyatlarini kengaytirishning muhim sharti hisoblanadi. Shu munosabat bilan o'quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, xalqaro akkreditatsiya va reyting tizimlarida faol ishtirok etish hamda ta'lim natijalarini xalqaro mezonlar asosida baholash tizimini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ta'lim xizmatlari narxlash siyosatini yanada takomillashtirish oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Xususan, kontrakt to'lovlarini ta'lim dasturlari, hududiy xususiyatlar va xalqaro ta'lim bozori talablari asosida differensiallashtirish, shuningdek, grantlar, chegirmalar va stipendiya mexanizmlarini kengaytirish orqali ta'lim xizmatlari narxlash tizimining moslashuvchanligini oshirish maqsadga muvofiqdir.

Institutsional muhitni yanada takomillashtirish ham oliy ta'lim eksport xizmatlari samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Jumladan, xorijiy talabalar bilan bog'liq xizmatlarni "yagona oyna" tamoyili asosida tashkil etish, ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish hamda ularni raqamlashtirish orqali ta'lim eksporti faoliyatini yanada rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish mumkin.

Bundan tashqari, oliy ta'lim muassasalarining moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu yo'nalishda ta'lim eksportidan olinadigan daromadlarni qayta investitsiya qilish mexanizmlarini joriy etish, xususiy investitsiyalarni jalb etish, xalqaro grantlar ko'lamini kengaytirish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro integratsiya darajasini kengaytirish ham oliy ta'lim eksport xizmatlari rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, yetakchi xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni rivojlantirish, qo'shma va ikki diplomli ta'lim dasturlarini kengaytirish hamda xalqaro akademik almashinuv dasturlarini faol rivojlantirish ta'lim eksporti salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli infratuzilmani rivojlantirish oliy ta'lim eksport xizmatlarining zamonaviy rivojlanish omillaridan biri sifatida alohida ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan masofaviy va gibrid ta'lim dasturlarini keng joriy etish, zamonaviy raqamli ta'lim platformalarini rivojlantirish hamda sun'iy intellekt va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish orqali ta'lim eksport xizmatlarini hududiy chegaralardan tashqarida ham rivojlantirish imkoniyatlari kengayadi.

Shuningdek, xalqaro marketing va brending faoliyatini kuchaytirish xorijiy talabalarni jalb etishda muhim strategik omil hisoblanadi. Bu borada milliy darajada yagona "Study in Uzbekistan" ta'lim brendini shakllantirish, uni xalqaro ta'lim xizmatlari bozorida faol targ'ib qilish hamda oliy ta'lim muassasalarining xalqaro imijini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, yuqorida qayd etilgan yo'nalishlarni tizimli va izchil rivojlantirish mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini oshirish, valyuta tushumlarini ko'paytirish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror va innovatsion rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi (2-jadval).

2-jadval. Ta'lim sohasidagi xizmatlar hajmi,²(mlrd. so'mda)

Hududlar	2020	2021	2022	2023	2024	O'zgarishi
O'zbekiston Respublikasi	8539,4	12102,6	15858,4	24533,1	31975	23435,6
Qoraqalpog'iston Respublikasi	369,1	568,1	694,2	811,2	923,2	554,1
Andijon viloyati	473,3	631,3	951,1	1258,2	1573,6	1100,3
Buxoro viloyati	517,3	723,6	773,2	1243,7	1619,5	1102,2
Jizzax viloyati	232,4	333,1	412,9	500,5	480,7	248,3
Qashqadaryo viloyati	373,4	498,5	647	973,1	1282,9	909,5
Navoiy viloyati	209,3	273,8	360,2	566,3	436,3	227
Namangan viloyati	402,4	575,9	743,2	1140,1	1600	1197,6
Samarqand viloyati	694,2	1003,5	1202	1994,7	2594,7	1900,5
Surxondaryo viloyati	323,3	481,5	673,5	787	846,8	523,5
Sirdaryo viloyati	138,9	199,2	213,8	260,3	309,3	170,4
Toshkent viloyati	401,3	512,6	650,7	1001	1746,2	1344,9
Farg'ona viloyati	564,3	950,5	1066,7	1451,4	1754,3	1190
Xorazm viloyati	315,4	375,9	575,2	733,5	884,9	569,5
Toshkent shahri	3524,8	4975,1	6894,7	11812,1	15922,6	12397,8

2 <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2> sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi

Yuqoridagi 2-jadval 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston Respublikasi hududlari kesimida ta'lim sohasidagi xizmatlar hajmi dinamikasini aks ettirib, oliy ta'lim xizmatlarining moliyaviy natijadorligini hududiy jihatdan kompleks baholash imkonini beradi. Jadval ma'lumotlari mamlakatimizda ta'lim xizmatlari bozori, ayniqsa oliy ta'lim xizmatlari segmenti izchil kengayib borayotganini hamda ushbu sohaning milliy iqtisodiyotdagi moliyaviy va institutsional ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi. Jumladan, respublika miqyosida ta'lim xizmatlari hajmi 2020-yildagi 8 539,4 mlrd so'mdan 2024-yilda 31 975,0 mlrd so'mga yetib, 23 435,6 mlrd so'mga yoki qariyb 3,7 barobarga oshgan. Ushbu ijobiy dinamika oliy ta'lim muassasalari faoliyat ko'lamining kengayishi, pullik ta'lim xizmatlari ulushining ortishi, shuningdek xorijiy talabalarni jalb etish orqali ta'lim xizmatlari eksporti hajmining oshib borayotgani bilan izohlanadi. Mazkur holat oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini ta'minlash va uni yanada takomillashtirish masalasining dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Hududlar kesimidagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, Toshkent shahri ta'lim xizmatlari hajmi bo'yicha yetakchi o'rinni egallab, 2024-yilda 15 922,6 mlrd so'mlik ko'rsatkichga erishgan. Ushbu hududda o'sish sur'atlarining yuqori darajada bo'lishi oliy ta'lim muassasalari zichligining yuqoriligi, xalqaro va nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyatining rivojlanganligi, shuningdek xorijiy talabalar oqimining barqaror o'sib borayotgani bilan izohlanadi. Bu esa Toshkent shahrini oliy ta'lim eksport xizmatlari bo'yicha mamlakatning asosiy moliyaviy va akademik markazi sifatida tavsiflash imkonini beradi.

Shuningdek, Samarqand, Farg'ona, Namangan, Andijon va Toshkent viloyatlarida ham ta'lim xizmatlari hajmining sezilarli darajada o'sishi kuzatilmoqda. Xususan, Samarqand viloyatida ushbu ko'rsatkichning 1 900,5 mlrd so'mga oshgani hududning yirik mintaqaviy ta'lim markazi sifatidagi mavqeini mustahkamlab borayotganini ko'rsatadi. Mazkur hududlarda oliy ta'lim eksport xizmatlarini rivojlantirish, xorijiy talabalarni jalb etish hamda ta'lim xizmatlari diversifikatsiyasini kengaytirish orqali moliyaviy natijadorlikni yanada oshirish uchun yetarli iqtisodiy va institutsional salohiyat mavjud.

Ayrim hududlarda, jumladan Jizzax va Navoiy viloyatlarida ta'lim xizmatlari hajmining o'sish sur'atlari nisbatan past darajada shakllangan. Bu holat ushbu hududlarda oliy ta'lim muassasalari sonining cheklanganligi, ta'lim xizmatlari turlarining yetarli darajada diversifikatsiya qilinmaganligi hamda xorijiy talabalarni jalb etish mexanizmlarining rivojlanish bosqichida ekanligi bilan izohlanadi. Shu bois, mazkur hududlarda oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy samaradorligini oshirish maqsadida hududiy ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va marketing strategiyalarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, jadval ma'lumotlari tahlili mamlakatimizda oliy ta'lim xizmatlari bozorining hududiy rivojlanish darajasi bir xil emasligini ko'rsatadi. Mazkur holat oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini ta'minlashda hududiy differensial yondashuvni qo'llash zarurligini asoslaydi. Xususan, yuqori salohiyatga ega hududlarda ta'lim eksportini yanada kengaytirish va xalqaro ta'lim xizmatlari hajmini oshirish, rivojlanish salohiyati nisbatan past hududlarda esa ta'lim infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi oliy ta'lim muassasalarini tashkil etish hamda ta'lim xizmatlarini xalqaro miqyosda faol targ'ib qilish orqali oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini oshirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim eksport xizmatlari zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida mamlakatimiz uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan, yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan hamda barqaror moliyaviy daromadlarni shakllantirish imkonini beruvchi istiqbolli xizmatlar yo'nalishi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda oliy ta'lim xizmatlari hajmining, ayniqsa pullik va eksportga yo'naltirilgan ta'lim xizmatlarining izchil o'sib borishi oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi mustahkamlanib borayotganini va ushbu sohaning iqtisodiy ahamiyati ortib borayotganini tasdiqlaydi.

Hududiy va makroiqtisodiy tahlillar natijalari ta'lim xizmatlari, xususan oliy ta'lim xizmatlarining yalpi ichki mahsulot va xizmatlar sohasidagi ulushi oshib borayotganini ko'rsatdi. Ushbu holat oliy ta'lim eksport xizmatlari orqali valyuta tushumlarini ko'paytirish, oliy ta'lim muassasalarining moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish hamda milliy iqtisodiyotning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish uchun qulay iqtisodiy sharoitlar shakllanayotganini anglatadi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ta'lim sifati, narxlash siyosati, xalqaro reyting va akkreditatsiya tizimlarida ishtirok darajasi, institutsional muhit, moliyaviy boshqaruv samaradorligi hamda raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi bilan bog'liq ayrim omillar oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini to'liq ro'yobga chiqarishga ta'sir etuvchi muhim yo'nalishlar sifatida aniqlandi.

O'rganilgan xalqaro va milliy ilmiy yondashuvlar hamda olib borilgan amaliy tahlillar natijalari mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini ta'minlash va uni yanada takomillashtirish kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan yondashuvlarni talab etishini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

Birinchidan, oliy ta'lim eksportini moliyaviy barqarorlikni ta'minlovchi ustuvor strategik yo'nalish sifatida rivojlantirish zarur. Shu maqsadda ta'lim xizmatlari eksportini milliy xizmatlar eksporti strategiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida belgilash, oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibida eksport tushumlari ulushini oshirishga qaratilgan maqsadli dasturlarni ishlab chiqish va joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, ta'lim xizmatlari sifatini xalqaro standartlar asosida oshirish lozim. O'quv dasturlarini xalqaro ta'lim standartlariga moslashtirish, xalqaro akkreditatsiya va reyting tizimlarida faol ishtirok etishni kengaytirish orqali oliy ta'lim xizmatlarining xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini va eksport salohiyatini oshirish mumkin.

Uchinchidan, moslashuvchan va bozor mexanizmlariga asoslangan narxlash siyosatini joriy etish maqsadga muvofiq. Xorijiy talabalar uchun kontrakt to'lovlarini ta'lim yo'nalishlari, ta'lim sifati darajasi, hududiy omillar va xalqaro bozor kon'yunkturasidan kelib chiqib differensiallashtirish oliy ta'lim eksport xizmatlarining moliyaviy natijadorligini oshirishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish zarur. Nodavlat oliy ta'lim muassasalari, xorijiy investorlar, xalqaro ta'lim tashkilotlari hamda ta'lim klasterlari ishtirokida qo'shma ta'lim dasturlarini kengaytirish orqali ta'lim eksportidan olinadigan daromadlarni oshirish va oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash mumkin.

Umuman olganda, yuqorida keltirilgan takliflarni izchil va tizimli ravishda amalga oshirish mamlakatimizda oliy ta'lim eksport xizmatlari moliyaviy natijadorligini barqaror oshirish, oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligini mustahkamlash hamda O'zbekiston Respublikasining xalqaro ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardosh mavqeini sezilarli darajada kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. 26 dekabr 2025 yil. – URL: <https://president.uz/oz/lists/view/8834>
2. OECD. Education at a Glance 2025: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2025. – URL: https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2025_1c0d9c79-en
3. Schleicher A. Weltklasse: Schule für das 21. Jahrhundert gestalten. – Paris: OECD Publishing, 2019.
4. Carnoy M., Rhoten D. What does globalization mean for educational change? A comparative approach // Comparative Education Review. – 2002. – Vol. 46, No. 1. – pp. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1086/324053>
5. Psacharopoulos G. Returns to investment in education: A global update // World Development. – 1994. – Vol. 22, No. 9. – pp. 1325–1343. DOI: [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(94\)90007-8](https://doi.org/10.1016/0305-750X(94)90007-8)
6. Uralov O.S. Internationalization of higher education in Uzbekistan // Social Sciences & Humanities Open. – 2020. – Vol. 2, No. 1. – Article 100015. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100015>
7. Abdullayev O.A. Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 256 b.
8. Altbach P.G. Globalisation and the university: Myths and realities in an unequal world // Tertiary Education and Management. – 2004. – Vol. 10, No. 1. – pp. 3–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/13583883.2004.9967114>
9. Knight J. Cross-border higher education: Issues and implications for quality assurance and accreditation // Higher Education in the World 2007: Accreditation for Quality Assurance: What is at Stake? – Madrid: Global University Network for Innovation, 2007. – pp. 134–162.
10. Hazelkorn E. Rankings and the Reshaping of Higher Education: The Battle for World-Class Excellence. – Dordrecht: Springer, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-137-49751-0>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100